

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.725.131 Львівського державного
університету внутрішніх справ

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, доцента Оксани Михайлівни ДУФЕНЮК
на дисертацію Павла Васильовича СТРУЖА
«Протидія розслідуванню порушень
правил безпеки дорожнього руху та засоби її подолання»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Оцінка актуальності теми дослідження. Кожного дня в Україні фіксуються порушення правил безпеки дорожнього руху. За даними щорічних звітів Офісу Генерального прокурора про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування тільки за ст. 286 КК України було обліковано 7455 кримінальних правопорушень у 2024 році, 7017 – у 2023 році, 6129 – у 2022 році, 7961 – у 2021 році¹. Мало це чи багато в масштабах всієї країни – важко відповісти, але якщо обрати певну методологію порівняння, стає очевидною гострота потреби поглибленої розробки окресленої теми. Так, Офіс Генерального прокурора інформує, що станом на ранок 4 червня 2025 року за офіційною інформацією ювенальних прокурорів в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ загинула 631 дитина². Водночас, впродовж крайніх трьох років внаслідок ДТП на українських дорогах загинуло 1452 неповнолітніх (510 у 2024 році, 544 у 2023 році, 398 у 2022 році) і це без урахування даних за шість місяців 2025 року³. Прогнозовано кількість дорослих потерпілих, у тому числі загиблих, ще більша. Отже, перший аргумент на підтвердження актуальності теми репрезентованої дисертації є слушна концентрація дослідницької уваги та пошук механізмів оптимізації досудового розслідування кримінальних правопорушень, які приводять до тяжких травмувань і смертей.

Варто також зауважити, що в криміналістичній науці вже існує низка напрацювань у формі дисертаційних досліджень, фахових публікацій та практичних порадників щодо ефективного розслідування, доказування,

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

² Ювенальні прокурори: 631 дитина загинула в Україні внаслідок збройної агресії РФ. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/yuvenalni-prokurori-631-ditina-zaginula-v-ukrayini-vnaslidok-zbroinoyi-agresiyi-rf/>.

³ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактами порушення правил безпеки дорожнього руху. Проте дисертант у тандемі з науковим керівником зголосилися заповнити прогалину, яка існувала до сьогодні і полягала у необхідності розробки криміналістичного забезпечення подолання протидії розслідуванню цього виду кримінальних правопорушень. Такий підхід є одним із небагатьох прецедентів в науковій доктрині, що стимулює провести ревізію кожної окремої криміналістичної методики на предмет потенційних можливостей системної розробки проблем протидії розслідуванню з урахуванням специфіки кримінальних правопорушень і потреб практики. Відтак актуальність теми дисертаційної роботи не викликає сумніву.

Додатковим підтвердженням для такого висновку є узгодження теми дисертації з рамковою науковою темою «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930, 0124U005075), яка розробляється на факультеті № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ.

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача. Дисертація виконана державною мовою на достатньо високому науковому рівні. Обсяг та зміст основного тексту відповідає освітньо-науковій програмі. Архітектоніка викладу матеріалу забезпечує логічність, системність та послідовність опрацювання предмета наукового дослідження. У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, предмет, об'єкт дослідження, окреслено методологію та викладено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію результатів дослідження і публікації. Перший розділ дисертації дає уявлення про теоретичні основи формування змісту криміналістичної характеристики протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху. Другий розділ присвячено висвітленню особливостей подолання протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху. У висновках сформульовано ключові результати, які вирізняються новизною і які отримані здобувачем на основі досліджень, проведених ним особисто. Анотація відповідає змісту дисертації.

Наукові результати дослідження висвітлено у 6 наукових публікаціях здобувача, з яких 3 статті опубліковані у наукових фахових виданнях України та 3 тези доповідей, що засвідчують належну апробацію. Статті відповідають темі дисертації. Список цих праць також викладено у списку використаних джерел та в Додатку Г.

Оцінка новизни представлених результатів проведених здобувачем досліджень, їх наукової обґрунтованості та відповідності темі дисертації. Новизна отриманих результатів полягає, передусім, у тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням, у якому на рівні окремої криміналістичної характеристики охоплені питання особливостей проявів протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху, а також запропоновано систему засобів для їх подолання. Дійсно *вперше* у науковій доктрині запропоновано вважати криміналістичну характеристику протидії розслідуванню окремого різновиду кримінального правопорушення, як «систему даних про типові криміналістично значимі її ознаки, відомості про які є необхідними для виявлення фактів здійснення протидії розслідуванню, з'ясування їх впливу на джерела фактичних даних про обставини події кримінального правопорушення та осіб, причетних до неї, визначення засобів подолання протидії»; розроблено структуру такої криміналістичної характеристики; *удосконалено* теоретичні положення про спосіб кримінального правопорушення, підходи до визначення поняття протидії розслідуванню кримінального правопорушення, уявлення про суб'єктів протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху, мотиваційну основу їх дій та потенціал чинення протидії, різновиди способів приховування слідів ДТП та причетності особи до неї, а також способи внутрішнього та зовнішнього впливу на хід та результати досудового розслідування; *набули подальшого розвитку* уявлення щодо структури діяльності з подолання протидії розслідування, уявлення про типові слідчі ситуації протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху, погляди на систему засобів подолання протидії розслідуванню і т.д. [с. 21–23]. Кожен представлений результат повною мірою відповідає темі дисертації.

Наукову обґрунтованість отриманих результатів підтверджує низка фактів: по-перше, системний погляд на проблему протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху, що убезпечило від однобічних і упереджених висновків, хибних практик; по-друге, застосування аналітичної методології, формально-логічних інструментів, які супроводжували весь процес дослідницького пошуку та сприяли формулюванню таких рішень, які мають сильну аргументацію; по-третє, використання достатньо репрезентативної емпіричної бази та літературних, нормативно-правових та інших джерел, що засвідчує достатню переконливість отриманих висновків і результатів.

Оцінка рівня виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертація

містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для криміналістичної науки та практики кримінального провадження і полягає у формуванні теоретико-методологічних основ подолання протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху. Відтак метою дослідження цілком закономірно визначено отримання нових результатів щодо розуміння змісту та сутності негативного явища «протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху, кримінальна відповідальність за яку передбачена ст. 286 КК України, через призму сучасного наукового доробку, сформованого в рамках криміналістичного вчення про протидію розслідуванню та засоби її подолання, узагальнення слідчої практики розслідування цих кримінальних правопорушень в умовах протидії, а також формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо застосування засобів подолання протидії» [с. 18].

Для досягнення окресленої мети було поставлено дослідницькі завдання, які в ході наукової розвідки виконано повною мірою. Ці завдання відповідають змісту роботи. Конгломерат методологічних інструментів детермінований специфікою теми дослідження. Здобувач продемонстрував загалом добрі навички володіння методологією наукової діяльності, хоча в частині опису використаного методологічного інструментарію існує поле для вдосконалення, про що докладніше йтиметься далі.

Оцінка наукового та практичного значення результатів дослідження. Висновки та пропозиції, розроблені дисертантом, можуть бути використані у науковій діяльності, у практиці досудового розслідування, в освітньому процесі. Сказане підтверджують документи, які долучені у формі додатків. У теоретичному сенсі суттєве значення мають опрацювання понятійно-категоріального апарату криміналістичної науки, розвиток вчення про криміналістичну характеристику, про спосіб кримінального правопорушення, про протидію розслідуванню і в широкому (загальнотеоретичному) вимірі, і у вузькому (спеціалізованому) вимірі, пов'язаному з порушеннями правил безпеки дорожнього руху. Істотне практичне значення мають запропоновані конкретні рекомендації щодо алгоритму дій суб'єктів процесуальної діяльності в частині оцінки ризиків, прогнозування, діагностики фактів протидії розслідуванню, а також вжиття заходів спрямованих на нівелювання такого негативного впливу з урахуванням специфіки конкретних слідчих ситуацій та з урахуванням можливостей розвитку та впровадження інноваційних технологій. У цьому контексті особливої уваги заслуговує Додаток В, який презентує методичні рекомендації, розроблені за результатами дисертаційної роботи.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ретельного вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Використання ідей інших авторів супроводжуються посиланнями на їхні праці.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивна оцінка роботи не виключає існування дискусійних питань та положень, що потребують уточнення.

1. Кожен дослідник, обираючи предмет дослідження, вирішує також питання вибору методологічної інструментарію. Залежно від методології і дослідник, і «споживач» наукового продукту мають змогу зрозуміти, які засадничі підходи, принципи та методи забезпечили отримання конкретних результатів і висновків. У презентованій дисертації очевидно превалює праксеологічний підхід (діяльнісний підхід або підхід, орієнтований на практику). Саме крізь цю «методологічну оптику» дисертант досліджує проблематику подолання протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху. У роботі активно використовуються системний, структурно-функціональний, порівняльно-правовий, формально-юридичний та інші підходи, але про них жодної згадки в описі методології дослідження у вступній частині. Не зовсім коректно розглядати різнорівневі концепти на одному рівні як-от: аналіз, синтез і формальна логіка [с. 19], адже методи формальної логіки співвідносяться до аналізу і синтезу як ціле до частини, а ще охоплюють індукцію, дедукцію, аналогію, абстрагування. Доцільно було б стисло доповнити та більш якісно структурувати методологію дослідження.

2. У п. 1 положення наукової новизни «уперше» дисертант пропонує визначення концепту «криміналістична характеристика протидії розслідуванню окремого різновиду кримінального правопорушення» і вважає обґрунтованою потребу додати її як окремий компонент, поряд із криміналістичною характеристикою кримінального правопорушення, до структури методики його розслідування [с. 21]. У такому підході вбачається неабияка «наукова сміливість» і новаторство автора, позаяк відомо, що «класична структура» окремої криміналістичної методики вже містить криміналістичну характеристику кримінального правопорушення, а дисертант пропонує їх множити і розглядати тепер дві. При цьому вони матимуть різні структури, адже наступний пункт положення наукової новизни пропонує нам перелік її елементів.

Загалом підтримуючи ідею необхідності доповнення криміналістичних методик даними про потенційні можливості протидії розслідуванню та алгоритмами подолання такої протидії, видається, проблемним застосування запропонованого підходу. Існує ризик «розмивання» змісту поняття

криміналістичної характеристики. І питання не в тому, що відносно усталене в науковій доктрині вчення не може змінюватися, розвиватися. Зовсім ні. Питання в тому, що різні за змістовним наповненням структури співіснуватимуть під однією назвою «криміналістична характеристика». Не достатньо переконливим є аргументи, викладені у підрозділах 1.1, 1.2, тому під час публічного захисту хотілося б почути додаткове обґрунтування дисертанта, чому доповнення окремої криміналістичної методики даними про протидію розслідуванню пропонується саме через концепт «криміналістична характеристика протидії розслідуванню кримінальних правопорушень», а не як самостійний, унікальний (і за назвою, і за структурою) елемент «подолання протидії розслідуванню кримінальних правопорушень».

3. Заслуговує схвалення апелювання дисертантом до перспектив використання інноваційних 3D технологій у розслідуванні порушення правил безпеки дорожнього руху. У роботі вказано, що з цифровою копією місця події «не може конкурувати ані традиційна фото-, відеозйомка, ані складання планів (схем) місця ДТП на спеціально розроблених для цього бланках» [с. 138–139] та справедливо констатовано, що через фактичну відсутність сканерів до 2024 р. у підрозділах криміналістичного забезпечення слідчих управлінь територіальних управлінь Національної поліції України було напрацьовано небагато досвіду, проте сьогодні ця ситуація має позитивну динаміку зміни [с. 171]. Водночас недостатньо приділено увагу питанню обмежень, ризиків, супутніх проблем використання 3D технологій, оформлення та використання їх результатів у кримінальному провадженні?

4. Розробляючи заходи подолання протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху у рамках проведення слідчих (розшукових) дій, дисертант розрізняє їх дві групи: загальні і спеціальні. У рамках першої групи пропонується п. 5, який стосується професійно грамотного формування «рамки комунікації слідчого із стороною захисту, яке передбачає попередження про недопустимість втручання захисника в процедуру проведення слідчої дії без дозволу слідчого...» [с. 188]. Потребує уточнення про які форми втручання у даному контексті йдеться.

Висловлені зауваги не зменшують наукову та практичну цінність отриманих результатів і загальну позитивну оцінку дослідження. Вони створюють підґрунтя для фахової дискусії під час публічного захисту та можуть бути використані здобувачем для подальших наукових пошуків.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Павла Васильовича СТРУЖА є завершеним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові,

науково обґрунтовані результати, спрямовані на виконання конкретного наукового завдання, що має істотне теоретичне значення для розвитку криміналістичної науки та практичне значення для діяльності органів досудового розслідування. За актуальністю, новизною, достовірністю та обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю результатів, кількістю та обсягом публікацій, оформленням дисертація «Протидія розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху та засоби її подолання» відповідає вимогам, передбаченим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. Відповідно автор дисертації, Павло Васильович СТРУЖ, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету № 1
(з підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Національної поліції України)
Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент**

Оксана ДУФЕНЮК